Kodėl pasaulio lietuviai siekia išlaikyti Lietuvos pilietybę?

Emilija PUNDZIŪTĖ-GALLOIS

Šią vasarą Pasaulio lietuvių Seimas nutarė raginti Lietuvos valdžios institucijas aktyviai rengtis referendumui dėl Lietuvos pilietybės išsaugojimo. Referendumas dėl Konstitucijos pataisos – ne kokia užsienyje gyvenančių lietuvių užgaida, o vienintelė ir paskutinė galimybė, remiantis Konstitucinio Teismo išaiškinimu, suteikti Lietuvos piliečiams, išvykusiems iš Tėvynės, teisę išsaugoti ryšį su Lietuvos valstybe.

Čia pat prasidėjo ir diskusijos tiek dėl referendumo, tiek dėl paties pilietybės išsaugojimo principo. Diskusijos, deja, dažnai paremtos ne rimtu argumentų svarstymu, o politiniais sumetimais sukritikuoti dabartinę vyriausybę, mitais apie tai, kad išvykę lietuviai vėliau sugrįš kažko iš mūsų reikalauti ar, dar blogiau, paprastu pavydu tiems, kurie galbūt užsienyje kuria geresnį gyvenimą. Bet jei referendumas tikrai vyks, turime kalbėti apie klausimo esmę: kodėl svarbu leisti užsienio lietuviams išsaugoti pilietybę, ką tai duos mūsų valstybei, kokios bus Konstitucijos pataisų pasekmės, nuo kokių galinčių kilti grėsmių reikėtų saugotis?

Ar blogai keisti Konstituciją?

Visų pirma reikėtų atsikratyti baimės dėl paties referendumo. Tai – vienas prasmingiausių būdų įgyvendinti demokratiją: galimybė kiekvienam piliečiui išreikšti poziciją dėl bendro gyvenimo mūsų valstybėje principų ir taisyklių. Džiaukimės tokia galimybe. Konstitucija – aukščiausia šį bendrabūvį reglamentuojanti teisės norma. Ji turi būti pakankamai stabili, tačiau negali būti nepakeičiama. Niekam dar nėra pavykę parašyti tokios Konstitucijos, kuri galėtų netaisyta atitikti per laiką besikeičiančius dinamiškos visuomenės poreikius. Prancūzija nuo 1791 metų turėjo devynias Konstitucijas, o paskutinioji, priimta 1958-aisiais, buvo keista net 24 kartus, taip pat ir referendumu. Net ir ilgaamžė Amerikos Konstitucija šiandien nebėra taikoma taip, kaip ją įsivaizdavo JAV valstybės tėvai: ją formavo ir keitė ne tik formaliai priimamos pataisos, bet ir

konstituciniai papročiai.

Ką spręs referendumas?

Svarbu pabrėžti, kad pasaulio lietuviai siekia svarstyti ne „dvigubos pilietybės“, ne jiems teikiamų privilegijų klausimą, o Lietuvos pilietybės išsaugojimo klausimą. Mūsų Konstitucijoje yra įtvirtintas gimimu įgyjamos pilietybės principas. Tai reiškia, kad kiekvienas, gimdamas iš tėvų, kurie yra Lietuvos piliečiai, lietuviai pilietine prasme, yra susiejamas su savo valstybe. Pilietybė – tai jo prigimtinė teisė. Laisvos šalies laisvų piliečių bendruomenė visiems savo vaikams perduoda savos valstybės piliečio teises ir pareigas.

Kokios yra piliečio teisės ir pareigos?

Pilietybė susieja pilietį su savo valstybe lojalumo saitais. Jis tampa ne šiaip tautinės, kultūrinės bendruomenės nariu, kalbančiu lietuviškai ir mokančiu liaudies dainų, bet tampa atsakingas už savos valstybės likimą. Savo lojalumą jis išreiškia visų pirma dalyvaudamas rinkimuose, tarnaudamas kariuomenėje, ruošdamasis reikalui esant valstybę ginti, bet taip pat ir kasdien dalyvaudamas sprendžiant svarbius valstybei klausimus, įsitraukdamas į viešus debatus, siekdamas susiformuoti atsakingą nuomonę ir ją pareikšti. Tai – piliečio teisė, bet ir pareiga. Valstybė, savo ruožtu, per savo atstovus pilietį gina nelaimės ar karo atveju, jį globoja užsienyje. Čia vertėtų atsikratyti visų baimę keliančių mitų: pilietybė nesuteikia teisės nei į sveikatos apsaugą, nei į pensiją Lietuvoje, jei čia nesi mokėjęs mokesčių, nei į konkretų žemės lopinėlį Palangoje, jei jo nesi įsigijęs. Jų sugrįžę lietuviai tikrai neteisėtai nesigvieš.

Ar užsienyje gyvenantis lietuvis gali būti lojalus ir naudingas Lietuvai?

Dažnai oponentų minimas argumentas yra tas, kad išvykstantieji iš Lietuvos palieka tėvynę vargo vargti ir tuo jau parodo, jog jiems Lietuva nerūpi. Esą vienintelis būdas rūpintis Lietuvos valstybės likimu yra čia, vietoje generuojant ekonominę gerovę. Bet juk valstybės reikalais galima rūpintis ir kitais būdais, tam nebūtina gyventi jos teritorijoje, ypač taip ištobulėjus komunikacijos priemonėms. Sekti viešus debatus, prie jų prisidėti, atsakingai rinkti valdžios atstovus galima ir gyvenant užsienyje. Užsienio lietuviai gali puikiai ir turiningai prisidėti tiek prie Lietuvos verslo, tiek prie kultūros ar švietimo puoselėjimo.

Teigiama taip pat, kad kitai valstybei prisiekęs ir jos pilietybę gavęs žmogus

tampa nebelojalus Lietuvai. Tai netiesa. Daugybė į užsienį nublokštų lietuvių ir toliau myli savo tėvynę, moko savo vaikus lietuvių kalbos, steigia mokyklėles ir kultūros centrus, lanko ir remia čia pasilikusius artimuosius, rūpinasi Lietuvos likimu. Daugybę tokių pasaulyje nemažai pasiekusių lietuvių, pasiryžusių be jokio atlygio, tiesiog iš meilės savo šaliai Lietuvai padėti, esu sutikusi Lietuvos profesionalų forumuose, Globalios Lietuvos tinkle, Pasaulio Lietuvių Bendruomenėje. Pripažinkime, kad iš Lietuvos išvyksta vis daugiau talentingų, gabių ir jaunų žmonių. Lietuvos pilietybė – tai saitas, rišantis juos prie Lietuvos. Ypač šiuo metu, padidėjus protų emigracijai, Lietuvai, mažai valstybei, visiškai nenaudinga šiuos saitus traukyti.

Pagaliau, kodėl manome, kad žmogus negali mylėti dviejų šalių, dviejų valstybių? Didžiuotis tuo pačiu metu Amerika, Prancūzija ar Vokietija, bet ir Lietuva? Situacijos, kai dviejų valstybių pilietis kilus karui tarp tų šalių vieną iš jų neišvengiamai turės išduoti, yra labiau teorinės, nei tikros.

Kodėl išvykę lietuviai įgyja kitą pilietybę ir ar tai gali būti naudinga Lietuvai?

Dažnai užsienyje gyvenantys lietuviai, ypač jeigu jie gyvena ne Europos Sąjungos šalyje, įgyja užsienio pilietybę dėl praktinių priežasčių: kad nereiktų nuolatos pagrįsti reziduojančio gyventojo statuso, kad lengviau gautų darbą, išvengtų diskriminacijos. Tai labai suprantamos priežastys. Pagal Konstitucinio Teismo išaiškintas dabartines Konstitucijos nuostatas, deja, iš tų, kurie įgyja kitos šalies pilietybę, Lietuvos pilietybė yra atimama. Teisės gauti Lietuvos pilietybę nebetenka ir vėliau gimsiantys jo vaikai. Taip nutrūksta lietuviška gija. Vis dėlto, turėti Lietuvai ištikimų kitos valstybės piliečių yra naudinga. Prisiminkime, kiek daug Lietuvos valstybės labui nuveikė JAV gyvenantys lietuviai? Kaip JAV piliečiai, taigi ir valdžios atstovų rinkėjai, jie galėjo JAV Vyriausybei ir Kongresui daryti spaudimą dėl Lietuvos okupacijos nepripažinimo, dėl žmogaus teisių pažeidimų Sovietų Sąjungoje, o vėliau – dėl nepriklausomybės pripažinimo, dėl Lietuvos narystės NATO.

Kam užsienyje gyvenantiems lietuviams reikalinga Lietuvos pilietybė?

Pilietybė – tai tapatybės dalis, kurią esi įgijęs gimdamas. Tai – konkretus ryšys su Lietuva. Jis rūpi tiems, kuriems rūpi Lietuva. Kad ir kokia „globali“ ar „tinklinė“, nuolatos judanti, emigruojanti, grįžtanti, besikeičianti yra lietuvių tauta, ji išlieka

lietuvių tauta, kol ją sieja ryšiai su mūsų bendru reikalu – bendra mūsų valstybe. Jei pilietybės saitai sutrūkinės, beliks tik tas neaiškus po pasaulį pasklidusių, lietuviškai dar susikalbančių žmonių tinklas. O lietuviškas pasas – tai priminimas apie bendruomenę, kuri kuria valstybę, ir apie įsipareigojimą tai valstybei. Tie, kuriems valstybė nesvarbi, pilietybės ir nesieks išsaugoti. Pilietybę siekia išsaugoti būtent tie, kuriems Lietuva rūpi. Būtų apmaudu jiems atsakyti „ne“.

Kokios gali būti neigiamos Konstitucijos pataisų pasekmės ir ar galima nuo jų apsisaugoti?

Priimant rimtus sprendimus dėl Konstitucijos, svarbu aptarti ir galimas neigiamas pasekmes. Ar gali atsitikti taip, kad dviguba pilietybe kas nors pasinaudos blogiems tikslams? Viena tokių grėsmių yra Rusijos vykdoma pasų dalinimo kaimyninėse valstybėse politika. Daug rusiškų pasų yra gavę Moldovos, Gruzijos piliečiai. Rusija taip pat pasilieka sau teisę ginti savo piliečius ginklu, net ir kitos valstybės teritorijoje. Tokiu atveju visai nesvarbu, kam iš tiesų lojalūs patys piliečiai, jie gali tapti manipuliacijų aukomis. Tačiau, žinant šią grėsmę, įstatymuose būtų galima sudėti tam tikrus saugiklius: įvardinti valstybes, kurių pilietybė būtų nesuderinama su Lietuvos. Tokiems atvejams labiau tiktų taikyti išimtį, o ne pagal juos brėžti bendrą taisyklę, kaip yra dabar.

Apsvarsčius argumentus už ir prieš, nematyti, kodėl reikėtų iš kitą pilietybę įgijusių lietuvių atimti jų gimimu įgytą Lietuvos pilietybę. Ypač dabar, aktyviai ieškant sprendimo, kaip Lietuvai neišbarstyti savo talentų ir išlaikyti kuo daugiau jai lojalių emigravusių lietuvių, pilietybės išsaugojimas būtų gražus ir Lietuvai naudingas žingsnis. Įsigilinus į teigiamas ir neigiamas Konstitucijos keitimo pasekmes, tikrai galima rasti sprendimą, kuris užkirstų kelią iš jo galimai kylančioms grėsmėms ir atsilieptų į daugybės užsienyje gyvenančių Lietuvos piliečių troškimą išlaikyti ryšį su Lietuva. Apie tai ir reikia rimtai diskutuoti.

pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.